

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองในการส่งเสริม
ทักษะปฏิเสธในเด็กวัยเรียน
DEVELOPMENT OF SELF-DIRECTED LEARNING MEDIA TO
PROMOTE REFUSAL SKILLS IN SCHOOL AGE CHILDREN

วีระชัย เชื้อนแก้ว¹, ศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ^{2*}, ชมพูนุท แสงวิจิตร³ และ จิตอารี ชาติมนตรี⁴

Weerachai Kuankaew¹, Sriprapai Inchaihep^{2*}, Chompunut Sangwichitr³
and Jitaree Chatmontree⁴

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง 268 ถ.ป่าขาม ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง 52000^{1,2,3,4}
Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Lampang, 268 Pakham Road, Huawiang Sub-district,
Muang District, Lampang Province, 52000^{1,2,3,4}

*Corresponding author E-mail: inchaihep@gmail.com

(Received: Jun 22, 2018; Revised: Sep 8, 2018; Accepted: Sep 13, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองในการส่งเสริมทักษะปฏิเสธในเด็กวัยเรียน และ 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของสื่อการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของโรงเรียนใน อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 89 คน ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่วิจัยประกอบด้วย 1) สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” สำหรับเด็กวัยเรียน และ 2) แบบประเมินทักษะปฏิเสธ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.72 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบ ที (Paired t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองในการส่งเสริมทักษะปฏิเสธในเด็กวัยเรียน เป็นหนังสือการ์ตูนป๊อปอัพ แสดงเรื่องราวของวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด ประกอบด้วยเนื้อหา

¹ อาจารย์ ประจำภาควิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

² อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

^{3,4} อาจารย์ ประจำภาควิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น

เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เสพยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด เส้นทางการติดยา ทักษะการปฏิเสธสายด่วนและสถานที่บำบัดยาเสพติด และแบบประเมินทักษะปฏิเสธด้วยตนเองในสถานการณ์ที่หลากหลาย สื่อการเรียนรู้นี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าด้านการใช้ประโยชน์และด้านความเหมาะสมเชิงจริยธรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความเป็นไปได้และด้านความถูกต้องของเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทักษะปฏิเสธระหว่างก่อนและหลังการใช้สื่อการเรียนรู้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการใช้สื่อการเรียนรู้สูงกว่าก่อนใช้สื่อการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเอง, ทักษะปฏิเสธ, เด็กวัยเรียน

ABSTRACT

This research and development aimed to develop the self-directed learning media for school age children to promote their refusal skills and to evaluate the effectiveness of the learning media. The sample group consisted of 89 primary and secondary school students in Muang District, Lampang Province, derived by using the multistage stage random sampling method. The research instruments include 2 the self-directed learning media on “How to keep away from drugs?” and a refusal skill assessment form. The instruments were tested for their content validity and reliability, the Cronbach alpha coefficient was 0.72. The data were analyzed by using the descriptive statistics for mean, standard deviation, paired t-test and content analysis.

The result of this research were as follows:

1. The self-directed learning media for school children is a popup comic book about teenagers who are at risk of drug abuse. The content consists of factors related to drug use, drug harm, drug addiction, refusal skills, hotlines and drug treatment facilities, and refusal skill assessment form for various situations. The quality of the learning media found that the utility and propriety were appropriate at the highest level. The feasibility and accuracy were appropriate at a high level.

2. The comparison of the mean scores before and after implementing the learning media shows that the mean scores on refusal skill after implementing the learning media were significantly higher than those before using the learning media at .05 level.

KEYWORDS: Self-Learning Media, Refusal Skills, School Age Child

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤต จากสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่ได้แพร่ระบาดและกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนเสพยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบที่เกิดจากการเสพยาเสพติดยาเสพติดไม่เพียงต่อจะเกิดต่อผู้เสพเท่านั้น ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติในที่สุด จากข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปี พ.ศ. 2560 พบว่าประชากรที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในมิติของการเสพยาและกระทำความผิดที่มีอายุไม่เกิน 24 ปี มีสัดส่วนสูง โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 40 ยังอยู่ในกลุ่มอายุ 15-19 ปี และมีแนวโน้มการเสพยาเสพติดในกลุ่มที่มีอายุน้อยเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะเด็กวัยเรียน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2560) ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเนื่องจากเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี เป็นกลุ่มประชากรที่มีขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 32.44 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2557 นอกจากนี้การแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อน และส่งผลกระทบต่อสังคมชุมชนอย่างมาก จำเป็นที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน และยังมีตัวยาสเสพติดใหม่ ๆ ที่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้นำมาเผยแพร่ให้กับประชาชนกลุ่มเสี่ยง (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ, 2560)

เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นเป็นวัยที่ดำเนินชีวิตในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ มีความอยากรู้

อยากเห็น อยากลองสิ่งใหม่ ๆ มองหาแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน อีกทั้งเป็นช่วงวัยที่มีความอ่อนไหวเพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ถ้าหากวัยรุ่นขาดความเข้มแข็ง ไม่มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่เพียงพอ ก็จะถูกชักจูงไปใช้ยาเสพติดได้โดยง่ายจึงถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องมีการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดเนื่องจากมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดสูง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การป้องกันตนเองในระดับบุคคลจากยาเสพติดเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่จะเลือกใช้หรือไม่ใช้ยาเสพติด การสร้างความตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติด รวมถึงการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะชีวิตที่ดี โดยเฉพาะทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกเพื่อนชักชวนให้เสพยาเสพติด ผลการวิจัยยังพบว่าปัจจัยด้านการควบคุมตนเองสามารถทำนายความสำเร็จในการปฏิเสธยาเสพติดได้ร้อยละ 11.6 (ณัฐธิดา เดชมิตร, 2559) ดังนั้น การเสริมสร้างให้บุคคลมีทักษะในการปฏิเสธยาเสพติดโดยสามารถที่จะคิดไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียของยาเสพติด มีความอดทน อดกลั้นต่อคำชักชวนให้ทดลองจะทำให้บุคคลมีภูมิคุ้มกันที่ดีในเรื่องยาเสพติด (วรางคณา จันทร์คง และ ปาจรีย์ ผลประเสริฐ, 2561)

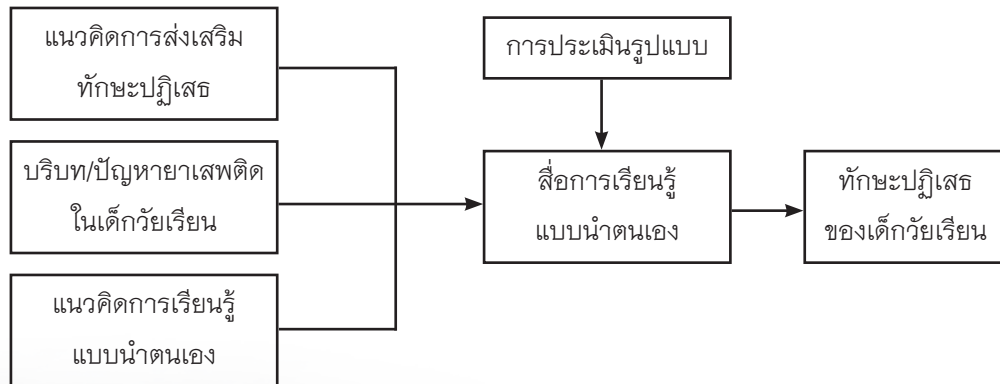
ทักษะปฏิเสธจึงเป็นทักษะสำคัญที่ใช้ในการป้องกันการใช้ยาเสพติด โดยหลักการปฏิเสธที่ดีคือ 1) ปฏิเสธอย่างจริงจังทั้งท่าทางคำพูด น้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจอย่างชัดเจนของการปฏิเสธ 2) ใช้ความรู้สึกประกอบเหตุผล

เพราะการใช้เหตุผลอย่างเดียวมักถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่น 3) การคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่ดีและแสดงการขอบคุณเพื่อรักษาน้ำใจของผู้ชักชวน และ 4) เมื่อถูกเข้าซื้อหรือสขปรมาทต้องไม่หวั่นไหวไปกับคำพูดเหล่านั้น จะต้องปฏิเสธซ้ำพร้อมบอกลา เพื่อหาทางเลี่ยงออกจากสถานการณ์ (ณัฐธิดาเดชมิตร, 2559) การนำหลักการของทักษะปฏิเสธไปใช้เพื่อส่งเสริมให้เด็กและวัยรุ่นมีทักษะปฏิเสธได้อย่างมีถูกต้อง ควรถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบนำตัวเอง (Self-directed Learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของบุคคล ที่จะนำไปสู่ความต้องการหรือความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้เกิด

ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำเรื่องใดเรื่องใดให้สำเร็จ กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการตนเอง ในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเองที่สามารถนำไปปฏิบัติจริงและสามารถประเมินตนเอง 2) การตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าจะเรียนรู้ในประเด็นใด และ 3) การควบคุมตนเองในการเรียนรู้โดยสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองซ้ำ ๆ จนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด (Knowles, 1975) ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเกี่ยวกับการปฏิเสธยาเสพติดในกลุ่มเด็กวัยรุ่น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาและผลกระทบจากการเสพติดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองในการส่งเสริมทักษะปฏิเสธรในเด็กวัยเรียน

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองในการส่งเสริมทักษะปฏิเสธรในเด็กวัยเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 10-12 ปี ในโรงเรียนในเขต อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 4,170 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 89 คน ประกอบด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพสื่อการเรียนรู้และแบบประเมิน จำนวน 35 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้ จำนวน 54 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้

2.1 ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากโรงเรียนในเขต อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้โรงเรียน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านปงสนุก โรงเรียนเทศบาล 7 และโรงเรียนพิชัยวิทยา

2.2 ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากห้องเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในแต่ละโรงเรียน

2.3 ใช้วิธีการสุ่มนักเรียนจากแต่ละห้องด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากกลุ่มตัวอย่างจากห้องเรียนที่สุ่มได้ในข้อ 2.2 ได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ชั้นละ 10 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 ชั้นละ 8 คน รวมเป็น 24 คน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธรอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” สำหรับเด็กวัยเรียน

โรงเรียน	ระดับชั้น	จำนวน
ร.ร. บ้านปงสนุก	ป.4 – ป.5	20 คน
ร.ร. เทศบาล 7	ป.6	10 คน
ร.ร. พิชัยวิทยา	ม.1 – ม.3	24 คน
รวม		54 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. สื่อการเรียนรู้ แบบนำตนเอง เรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” สำหรับเด็กวัยเรียน เป็นหนังสือการ์ตูนป๊อปอัพประกอบ ด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เสพติด พิษภัยของยาเสพติด เส้นทางการติดยา ทักษะการปฏิเสธ สายด่วนและสถานที่บำบัดยาเสพติด และแบบประเมินทักษะปฏิเสธด้วยตนเองในสถานการณ์ที่หลากหลาย

2. แบบประเมินทักษะปฏิเสธยาเสพติด เป็นแบบประเมินโดยการวิเคราะห์สถานการณ์ จำนวน 5 สถานการณ์ กำหนดคะแนนสถานการณ์ละ 0 ถึง 5 คะแนน รวม 15 คะแนน

3. แบบประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ เป็นแบบประเมินมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยความเหมาะสมของสื่อในด้านการใช้ประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ความเหมาะสมเชิงจริยธรรม และความถูกต้องของเนื้อหา จำนวนข้อคำถาม 15 ข้อ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะปฏิเสธยาเสพติด การเรียนรู้แบบนำตนเอง และ มาตรฐานนี้การประเมินรูปแบบ (The Joint Committee on Standards for Education, 1994) เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะปฏิเสธ และแบบประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้

2. สัมภาษณ์เด็กวัยเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 5 คน เพื่อกำหนด

รูปแบบและขอบเขตเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้

3. นำเครื่องมือทั้ง 3 ชุด ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต 3 คน ด้านการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 1 คน และด้านการศึกษา 1 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Item Objective Congruence Index : IOC) พบว่าเครื่องมือทุกชุดมีค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 0.8 ถึง 1.0 และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. แบบประเมินทักษะปฏิเสธผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยนำไปทดลองใช้ ในนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 15 คน และมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 คน วิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.72

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทดลองใช้และปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ ดังนี้

1. ทดสอบภาคสนามเบื้องต้น โดยนำสื่อการเรียนรู้ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 2

2. ทดสอบภาคสนามหลัก โดยนำสื่อการเรียนรู้ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 15 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม

ของสื่อการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของสื่อการเรียนรู้ ใช้รูปแบบการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลังทดลอง (One-group Pretest-posttest Design) ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 54 คน ทำแบบประเมินทักษะปฏิบัติก่อนใช้สื่อการเรียนรู้

2. ให้กลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบคะแนนประเมินตนเองกับระดับทักษะปฏิบัติ เพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้ตามเนื้อหาที่คะแนนแต่ละระดับกำหนด

3. กลุ่มตัวอย่างศึกษาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” โดยศึกษาในช่วงเวลาที่กลุ่มตัวอย่างสะดวก หลังการศึกษาสามารถประเมินตนเองเป็นระยะ ๆ และสามารถศึกษาซ้ำจนมีคะแนนทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับที่พึงพอใจ

4. ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินทักษะปฏิบัติหลังใช้สื่อการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบประเมินใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะปฏิบัติระหว่างก่อนและหลังการใช้สื่อด้วยสถิติทดสอบที (Paired t-test) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

วิธีพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ก่อนการวิจัยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล และให้

ผู้ปกครอง/ครู ลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยข้อมูลในการวิจัยจะไม่มีผลใด ๆ ต่อกลุ่มตัวอย่าง และผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างไม่ต้องระบุชื่อหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่จะแสดงตัวตน และสามารถออกจากกรวิจัยได้ตลอดช่วงเวลาของการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองในการส่งเสริมทักษะปฏิบัติในเด็กวัยเรียน

1. สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” สำหรับเด็กวัยเรียน เป็นหนังสือการ์ตูนป๊อปอัพ ที่บอกเล่าเรื่องราวของวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เสพยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด เส้นทางการติดยา ทักษะการปฏิเสธ สายด่วนและสถานที่บำบัดยาเสพติด และแบบประเมินทักษะปฏิบัติด้วยตนเองในสถานการณ์ที่หลากหลาย

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ พบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการใช้ประโยชน์และด้านความเหมาะสมเชิงจริยธรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.70$, S.D.=0.12, $\bar{X}=4.55$, S.D.=0.25 ตามลำดับ) ส่วนด้านความเป็นไปได้ และด้านความถูกต้องของเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.30, $\bar{X}=4.40$, S.D.=0.23 ตามลำดับ) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความเหมาะสมของสื่อการเรียนรู้

ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านการใช้ประโยชน์	4.70	0.12	มากที่สุด
2. ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้	4.45	0.30	มาก
3. ด้านความเหมาะสมเชิงจริยธรรม	4.55	0.25	มากที่สุด
4. ด้านความถูกต้องของเนื้อหา	4.40	0.23	มาก
รวม	4.53	0.18	มากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลของสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด”

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิเสธระหว่างก่อนและหลังการใช้สื่อการเรียนรู้ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ.05 โดยหลังการใช้สื่อการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.80 ซึ่งสูงกว่าก่อนการใช้สื่อการเรียนรู้ที่พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.54 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ทักษะปฏิเสธระหว่างก่อนและหลังการใช้สื่อการเรียนรู้ (n=54)

คะแนนเฉลี่ย	$\bar{X}$	S.D.	T	p-value
ก่อนใช้สื่อการเรียนรู้	9.19	1.54	7.878*	0.001
หลังใช้สื่อการเรียนรู้	11.24	1.80		

* $p < .05$

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” ได้รับการตรวจสอบคุณภาพพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าสื่อที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้มีความเหมาะสมในเชิงทฤษฎีที่จะนำไปใช้พัฒนาทักษะปฏิเสธ

ยาเสพติดในเด็กวัยเรียน เนื่องจากถูกพัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบนำตัวเอง (Self-directed Learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของบุคคลตามความต้องการหรือความสนใจของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเรียนรู้ให้สำเร็จ (ปิยะศักดิ์เจริญ, 2558) รูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้เป็นไปตามข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ความต้องการของเด็กวัยเรียน ซึ่งนำเสนอใน

รูปแบบการตูนป๊อปอัพ ที่บอกเล่าเรื่องราวของวัยรุ่นที่ใช้สีสันและรูปแบบที่น่าสนใจ สามารถดึงดูดให้เด็กวัยเรียนอยากเปิดอ่าน เนื้อหาที่น่าสนใจสอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่เด็กและวัยรุ่นพบเจอในสภาพสังคมไทย และเสนอแนะคำพูดปฏิเสธที่เป็นรูปธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถเปิดอ่านเนื้อหาที่สนใจได้และสามารถอ่านได้ซ้ำ ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น กระบวนการเหล่านี้สามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ เนื่องจากผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ในเวลาที่สะดวกและสามารถเข้าถึงข้อมูลหรือบทเรียนได้ตามความต้องการ (อนิรุทธ์ สติมัน, 2550)

แบบประเมินทักษะปฏิเสธด้วยตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ที่ได้รับการออกแบบให้เป็นการตรวจสอบแผนภูมิความคิดและสรุปคะแนนเป็นระดับความสามารถในการปฏิเสธ ซึ่งรูปแบบของการประเมินนี้สามารถดึงดูดความสนใจผู้เรียนมากกว่าการประเมินด้วยแบบประเมินที่ใช้ทั่วไป ผลการประเมินแต่ละระดับยังเสนอแนะให้ผู้เรียนไปศึกษาเนื้อหาสาระเพิ่มเติมตามจุดอ่อนที่ประเมินได้ ซึ่งกระบวนการนี้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองที่สามารถนำผลการประเมินไปกำหนดการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าจะเรียนรู้ในประเด็นใด และสามารถควบคุมตนเองในการเรียนรู้โดยสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองซ้ำจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด (Knowles, 1975; วิชาการธรณ สุขสถิต, 2550)

2. สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองเรื่อง “ปฏิเสธอย่างไรให้ห่างไกลยาเสพติด” ได้รับการประเมินประสิทธิผลจากการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและวัยรุ่นพบว่าหลังการใช้สื่อการเรียนรู้ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิเสธสูงกว่าก่อนการใช้สื่อการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าสื่อที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้มีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ เนื่องจากประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมความต้องการของผู้เรียนและแบบประเมินทักษะปฏิเสธที่ประกอบด้วยสถานการณ์ที่หลากหลายที่ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ และสามารถค้นหาวิธีการปฏิเสธที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ตนเองประสบได้ นำไปสู่การควบคุมตนเองไม่ให้ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด โดยใช้หลักการของทักษะปฏิเสธ ซึ่งถือว่าการป้องกันตนเองในระดับบุคคลจากยาเสพติดเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจที่จะเลือกใช้หรือไม่ใช้ยาเสพติด การมีทักษะในการควบคุมตนเองเมื่อถูกเพื่อนชักชวนให้เสพสิ่งเสพติด กระบวนการเหล่านี้อธิบายได้ด้วยทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control Theory) ที่ระบุว่าคุณสมบัติส่วนบุคคลที่จะระงับหรือควบคุมตนเองไม่ให้ ปฏิบัติพฤติกรรมที่นำไปสู่อาชญากรรมหรือพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ (Gottfredson and Travis, 1990) เมื่อผู้เรียนตัดสินใจที่จะควบคุมตนเองไม่ให้ใช้สารเสพติดก็จะหาแนวทางในการปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์เสี่ยงได้ทั้งปัจจุบันและในอนาคตเมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่น

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุ่มนมาลย์ ชวลิตนิธิ (2550) และ กฤตยา แสงวงเจริญ และปญฺหิรี พวงสุวรรณ (2551) หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ($p < .05$) และทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตนเองและการรับผิดชอบในตนเอง ส่งผลให้เยาวชนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะปฏิเสธที่ผู้ใช้สามารถประเมินตนเองและทราบผลได้ทันที สามารถศึกษาด้วยตนเองด้วยสื่อที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และสอดคล้องกับผลการประเมินตนเองในแต่ละระดับ จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะปฏิเสธที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. บุคลากรด้านการศึกษาคควรนำสื่อการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อส่งเสริมให้เด็กวัยเรียนมีทักษะปฏิเสธการใช้สารเสพติด โดยนำไปให้นักเรียนประเมินตนเองศึกษาวิธีการและฝึกทักษะปฏิเสธในรายวิชา สุขศึกษาในหัวข้อการป้องกันการใช้ยาเสพติด

รวมถึงการมอบหมายให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในชั่วโมงกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่หน่วยงานด้านสุขภาพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรนำสื่อการเรียนรู้ไปใช้โดยการจัดนิทรรศการหรือนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในกิจกรรมการเข้าค่ายป้องกันการใช้ยาเสพติด เพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนครอบคลุมแต่ละพื้นที่

3. ผู้ปกครอง เด็ก และวัยรุ่น สามารถนำสื่อการเรียนรู้ไปใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นการประเมินทักษะปฏิเสธและเลือกศึกษาเนื้อหาที่เป็นจุดอ่อนตามผลการประเมินอภิปรายและสะท้อนตนเองเป็นระยะ ๆ เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความสามารถในการใช้ทักษะปฏิเสธในสถานการณ์จริงและพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในเด็กและวัยรุ่นที่ผ่านการใช้สื่อการเรียนรู้แบบนำตนเอง

2. ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือจัดทำเป็นแอปพลิเคชันและตรวจสอบประสิทธิผลในด้านความสามารถในการใช้ทักษะปฏิเสธ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา แสงเจริญ และปทุมตรี พ่วงสุวรรณ. (2551). *การอบรมเลี้ยงดูแลการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นตามวิถีชีวิตไทยภาคกลางที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศและสารเสพติด*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐธิดา เดชมิตร. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิเสธยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาภาครัฐในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 9(2), 99–112.
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวทางการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง: กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(1), 8–13.
- วิภาวรรณ สุขสถิตย์. (2550). *การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่โดยการเรียนรู้การสอนผ่านเว็บ*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- วรางคณา จันทร์คง และปจวริย์ ผลประเสริฐ. (2561). แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข*, 4(1), 65–74.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. (2560). *แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเร่งด่วน ปี 2561 (มีนาคม – กันยายน 2561)*. สืบค้นจาก <http://www.ppb.moi.go.th/midev03/upload/ppb2561.pdf>
- สุนมมาลย์ ซวลิตินิติ. (2550). *การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้าง ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันพฤติกรรม การเสพยาเสพติดใน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติด. (2560). *แผนยุทธศาสตร์ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562*. สืบค้นจาก https://www.opdc.go.th/uploads/files/2558/att1203.2_v19_58_1.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *ประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามเพศ ภาค และจังหวัด พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014>
- อนิรุทธิ์ สติมัน. (2550). *ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- Gottfredson, M. R., and Travis, H. (1990). *A general theory of crime*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Knowles, M. S. (1975). *Self – directed Learning. A guide for learners and teachers*. New York: Association Press.
- The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (Ed.). (1994). *The program evaluation standards*. (2nd ed). Newbury Park: Sage.

